

Funded by the European Union's Justice Programme (2014-2020).
The content of this publication represents the views of the author only and is her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Związek między KPP a EKPC

Mag. Nina Betetto

Sąd Najwyższy Słowenii

Prezes CCJE

Plan

- Stosunki między TSUE a ETPC
- Związek między KPP a EKPC
- Szczególny nacisk na rolę obu sądów w tej relacji
- Związek między art. 47 KPP a art. 6 EKPC

TSUE/ETPC

- ✦ UE nie jest stroną EKPC, ale wszystkie jej państwa członkowskie są
 - ✦ 47 stronami EKPC
 - ✦ Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (ETPC)
 - ✦ Bezpośredni dostęp do ETPC dla każdego
- ✦ 27 państw członkowskich UE
 - ✦ TSUE w Luksemburgu
 - ✦ Dostęp do TSUE głównie w drodze procedury odesłania prejudycjalnego

TSUE

- **Instytucja UE**
- Jego funkcja jest bardziej integracyjna - pomaga budować **jedność**
- TSUE może odwołać się do unijnych zasad supremacji, skutku bezpośredniego i odpowiedzialności państwa, które gwarantują, że przepisy krajowe niezgodne z prawem UE zostaną faktycznie zmienione

ETPC

- Powstały w wyniku **porozumienia** między państwami europejskimi
- Dążenie do budowania **wspólnoty**
- Wdrażanie jej wyroków w znacznie **większym stopniu zależy od dyskrekcji państw narodowych**

TSUE

- **Bezpośredni dostęp jest bardzo ograniczony:**
Jedynie w przypadku, gdy akt UE jest skierowany do jednostek lub dotyczy ich bezpośrednio i indywidualnie, art. 263 TFUE
- Zwykle dostęp w trybie odesłania prejudycjalnego (część procedury krajowej)

ETPC

- **Bezpośredni dostęp, ale przyjmuje wnioski tylko wtedy, gdy wszystkie krajowe środki prawne [odwoławcze] zostały wyczerpane, art. 35 ust. 1 EKPC**

Czy istnieje środek prawny [odwoławczy] do ETPC?

Nie dotyczy to prawa UE:

- Zwrócenie się do sądów krajowych, wyczerpanie środków prawnych [odwoławczych], a następnie wystąpienie do Strasburga

Zaangażowane prawo UE

1. W przypadkach, w których organy państw członkowskich podjęły działania

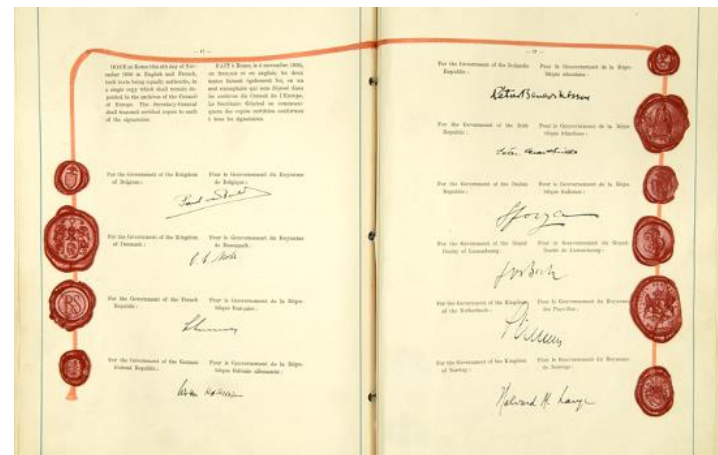
- Zastosowanie do sądów krajowych (z możliwością odwołania się do TSUE przez sądy krajowe)
- W przypadku wyczerpania krajowych środków prawnych [odwoławczych]: Strasburg

2. Działania organów UE (np. w zakresie prawa konkurencji)

- Wniosek do Sądu UE (możliwość odwołania się do TSUE): brak możliwości zwrócenia się do Strasburga

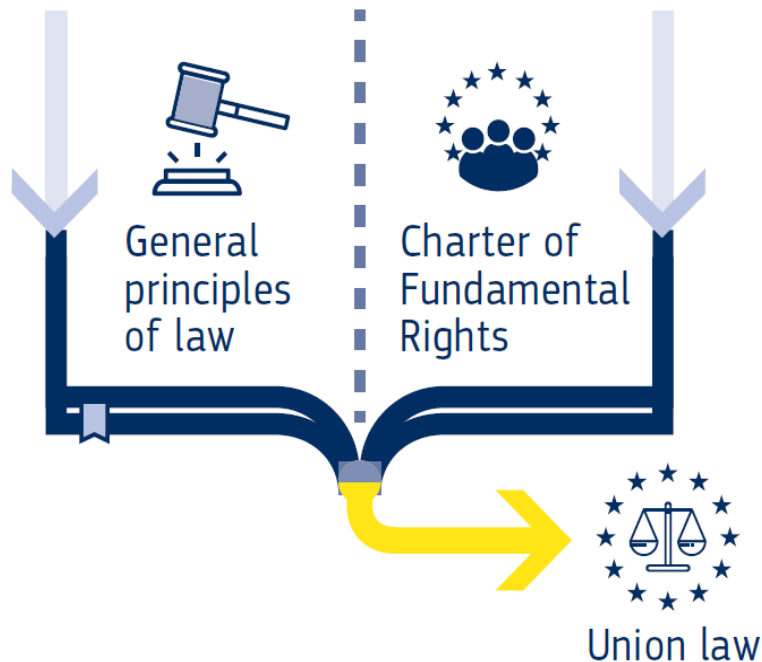
EKPC/KPP

- ✦ **EKPC:** instrument ochrony praw człowieka wraz z historią i orzecznictwem
- ✦ **KPP:** wiążąca od 1 grudnia 2009 r. - włączenie praw człowieka w oparciu o stopniowo rozwijające się orzecznictwo początkowo wspólnoty gospodarczej

Dwa źródła ochrony praw człowieka w UE

EU FUNDAMENTAL RIGHTS

- Przed wejściem w życie KPP, TSUE opierał się na **niepisanych zasadach ogólnych prawa UE**, takich jak prawa podstawowe, proporcjonalność, pewność prawa, subsidiarność, równość wobec prawa
- ETPC stanowiła ważne **źródło inspiracji** dla TSUE przy definiowaniu tych zasad
- *TUE wyraźnie stwierdza: „Prawa podstawowe, zagwarantowane w EKPC i wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, stanowią zasady ogólne prawa Unii.”*

Źródło: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_en.pdf

Artykuły, których znaczenie i zakres są takie same jak odpowiednich artykułów EKPC

- Art. 2 (prawo do życia) odpowiada art. 2 EKPC,
- Art. 4 (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania) odpowiada art. 3 EKPC,
- Art. 5 ust. 1 i 2 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) odpowiada art. 4 EKPC,
- Art. 6 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) odpowiada art. 5 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
- Art. 7 (poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego) odpowiada art. 8 EKPC,
- Art. 10 ust. 1 (wolność myśli, sumienia i wyznania) odpowiada art. 9 EKPC,

- Art. 11 (**wolność wyrażania opinii**) odpowiada art. 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
- Art. 17 (**prawo własności**) odpowiada art. 1 Protokołu dodatkowego do EKPC,
- Art. 19 ust. 1 (**ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji**) odpowiada art. 4 protokołu nr 4,
- Art. 19 ust. 2 (**zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania**) odpowiada art. 3 EKPC zgodnie z wykładnią ETPC,
- Art. 48 (**domniemanie niewinności i prawo do obrony**) odpowiada art. 6 ust. 2 i 3 EKPC,
- Art. 49 ust. 1 (z wyjątkiem ostatniego zdania) i ust. 2 (**zasada legalności**) odpowiadają art. 7 EKPC.

To samo znaczenie, ale szerszy zakres

- Art. 9 (prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny) obejmuje tę samą dziedzinę co Art. 12 EKPC, ale jego zakres może być rozszerzony na inne formy małżeństwa, jeśli są one ustanowione przez ustawodawstwo krajowe,
- Art. 12 ust. 1 (wolność zgromadzeń i stowarzyszenia się) odpowiada art. 11 EKPC, ale jego zakres został rozszerzony na poziom UE,
- Art. 14 ust. 1 (prawo do nauki) odpowiada art. 2 Protokołu dodatkowego do EKPC, ale jego zakres został rozszerzony w celu objęcia dostępu do kształcenia zawodowego i ustawicznego,
- Art. 47 ust. 2 i 3 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) odpowiada art. 6 ust. 1 EKPC, ale ograniczenie do rozstrzygania o prawach cywilnych lub oskarżeniach w sprawach karnych nie ma zastosowania w odniesieniu do prawa Unii,
- Art. 50 (prawo do niebycia sądzonym lub karanym dwukrotnie w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary) odpowiada art. 4 protokołu nr 7 do EKPC, ale jego zakres jest rozszerzony na poziom UE między sądami państw członkowskich,

Przykładowo, Art. 9 KPP v art. 12 EKPC

➤ Art. 9 KPP:

*Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny są gwarantowane **zgodnie z ustawami krajowymi** regulującymi korzystanie z tych praw.*

➤ Art. 12 EKPC:

***Mężczyźni i kobiety** w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny zgodnie z przepisami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa.*

Minimalna norma ochrony

KPP, art. 52 ust. 3 określa **minimalną normę ochrony**: podłoga, ale nie sufit

W zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom gwarantowanym przez EKPC, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw ustanowionych przez tę Konwencję. Postanowienie to nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii zapewniało szerszą ochronę.”

Poziom ochrony

- ▶ Art. 53 (**klauzula nierepresyjna**) stanowi, że żadne postanowienie nie może być interpretowane jako ograniczające prawa podstawowe chronione na mocy innych mechanizmów, których stroną jest UE lub jej państwa członkowskie, w tym EKPC.

➤ Oznacza to, że
orzecznictwo ETPC
ma ogromne
znaczenie.

➤ Ważne dla
absolutnego
charakteru praw: np.
Art. 3 EKPC jest
absolutny, stąd art. 4
KPP musi być również
bezwzględny

➤ Sprawa C-400/10 J. McB . przeciwko L. E.,
pkt 53:

*„art. 7 Karty należy
zatem nadać takie
samo znaczenie i
zakres jak art. 8 ust. 1
EKPC, zgodnie z
wykładnią zawartą w
orzecznictwie ETPC”*

Tradycyjne stanowisko ETPC: „Kompromis w Strasburgu”

- UE nie jest stroną EKPC i nie może być pozywana do Strasburga, ale państwa członkowskie mogą być pociągnięte do odpowiedzialności
- *Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (1999, prawo pierwotne UE) Zgodnie z Aktem UE w sprawie wyborów bezpośrednich (prawo pierwotne), w Gibraltarze nie odbyły się żadne wybory do Parlamentu Europejskiego. M. Matthews podniosła zarzut naruszenia jej prawa do głosowania na podstawie art. 3 Protokołu nr 1 do EKPC z uwagi na to, że Zjednoczone Królestwo nie zorganizowało wyborów.
- ETPC: *„Konwencja nie wyklucza przekazania kompetencji organizacjom międzynarodowym pod warunkiem, że prawa konwencyjne będą nadal „zabezpieczone”. Odpowiedzialność państw członkowskich trwa zatem nawet po takim przekazaniu”*
Naruszenie art. 3 Protokołu 1 do EKPC

- ✦ **Bosphorus przeciwko Irlandii (2005):**
zastosowanie **doktryny równoważnej ochrony**
- ✦ Zasada równoważnej ochrony nie była wynalazkiem ETPC, lecz została już wprowadzona przez inne jurysdykcje **stojące przed wyzwaniami wynikającymi z nakładania się systemów prawnych.**

- ✦ W jednym z aktów prawnych UE (wtórne prawo UE) zażądano konfiskaty jugosłowiańskich samolotów. Bosphorus Airways wydzierżawiły samolot od Yugoslav National Airways, który został skonfiskowany w Irlandii. Spółka Bosphorus podniosła zarzut naruszenia jej prawa własności na podstawie art. 1 Protokołu nr 1 do EKPC

- ✦ ETPC potwierdził ogólną odpowiedzialność państw członkowskich na mocy konwencji *Matthews*
- ✦ Wprowadziła ona jednak nowe domniemanie wzruszalne: **UE oferuje ochronę praw człowieka, która jest równoważna z EKPC**
- ✦ Jeżeli państwo członkowskie nie posiada swobody uznania, zakłada się, że nie naruszyło ono EKPC, jeżeli nie robi nic więcej poza wykonaniem swoich zobowiązań
- ✦ Domniemanie może zostać obalone, jeżeli w danym przypadku ochrona była „**wyraźnie niewystarczająca**”

TSUE: Odnosząc się do ETPC, a jednocześnie podążając dalej

- Wydaje się, że w niektórych przypadkach TSUE skorzystał z prawa przewidzianego w art. 52 ust. 3 KPP, przyznając szersze uprawnienia niż te przewidziane przez EKPC. W tych „rozszerzających” sprawach TSUE podkreślał, że jego orzeczenie **nie jest sprzeczne z precedensem ETPC**, lecz wykracza poza niego. Powołując się szeroko na precedensy ETPC, w kilku przypadkach przypominał, jak ważne jest traktowanie ich **jako punktu wyjścia, pozwalając sobie na rozszerzanie przedmiotowego prawa**, ale nie odchodzenie od niego.
- Sprawa DEB przeciwko Republice Federalnej Niemiec dotyczyła **rozszerzenia prawa do** skutecznej ochrony sądowej. Po przeprowadzeniu dogłębnej analizy orzecznictwa ETPC, TSUE ostatecznie oparł się głównie na art. 47 KPP w celu rozszerzenia prawa do pomocy prawnej również na osoby prawne, a nie tylko na osoby fizyczne, osiągając w ten sposób rezultat, który nie wynikał jasno z orzecznictwa ETPC. Również w tej sprawie sąd poświęcił jednak wiele uwagi orzecznictwu ETPC: „znaczenie i zakres gwarantowanych praw należy ustalać **nie tylko poprzez odniesienie do tekstu EKPC, ale także m.in. poprzez odniesienie do orzecznictwa ETPC**”

Ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności

- Art. 52 ust. 1 KPP mówi, że **wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności** uznanych przez KPP muszą być przewidziane przez **ustawę i respektować istotę tych praw i wolności**. Z zastrzeżeniem **zasady proporcjonalności**, **ograniczenia** mogą być wprowadzone **jedynie wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego** uznawanym przez Unię lub **potrzebie ochrony praw i wolności innych osób**.

Brak wyraźnych kryteriów określających wybór między ust. 1 i 3 w art. 52 !!!!

Konkurujące ze sobą porządki prawne?

- Odniesienia do EKPC zmniejszyły się od czasu uzyskania mocy prawnej przez KPP (TSUE stwierdził w sprawie *Europese Gemeenschap v. Otis NV i inni* (TSUE 2012), że skoro art. 47 KPP zapewnia ochronę przyznaną przez art. 6 EKPC, to odtąd będzie się odnosił tylko do art. 47)
- Priorytetem TSUE jest jednolite stosowanie prawa UE, ułatwienie współpracy prawnej, ustanowienie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości

- W niektórych przypadkach Komisja odeszła od standardów wyznaczonych przez orzecznictwo ETPC, aby zachować autonomię i skuteczność środków legislacyjnych UE. Jego podejście opiera się na tym, co TSUE wielokrotnie podkreślał jako „**szczególne cechy prawa UE**”
- Obszary wrażliwe: wzajemne uznawanie orzeczeń sądowych, np. w sprawach o uprowadzenie dziecka (rozporządzenie Bruksela II bis) oraz w sprawach dotyczących osób ubiegających się o azyl

- ✦ W **sprawie Melloni** TSUE rozważał relację między KPP a gwarancjami konstytucyjnymi na poziomie krajowym (których integralną częścią może być Konwencja). TSUE odrzucił wykładnię art. 53 KPP pozwalającej państwu członkowskiemu na stosowanie standardu ochrony praw podstawowych gwarantowanego przez jego konstytucję, gdy standard ten jest wyższy niż wynikający z KPP.

Należy wziąć pod uwagę **nadrzędność prawa UE**.

TSUE stwierdził (Melloni, C 399/11, pkt 64):

„Kartę należy interpretować w ten sposób, że nie zezwala ona państwu członkowskiemu na uzależnienie przekazania osoby skazanej *zaocznie* od tego, czy wyrok skazujący podlega kontroli w wydającym państwie członkowskim, aby uniknąć niekorzystnego wpływu na prawo do rzetelnego procesu sądowego i prawo do obrony zagwarantowane w konstytucji tego państwa”

Opinia 2/13

- **Art. 6/2 TUE przewiduje przystąpienie UE do EKPC.** Po skomplikowanych negocjacjach negocjatorom udało się sfinalizować projekt umowy akcesyjnej w kwietniu 2013 roku. TSUE został poproszony przez Komisję (zgodnie z art. 218 ust. 11 TFUE) o wydanie opinii w sprawie kompetencji UE do zawarcia tej umowy.
- TSUE orzekł, że projekt umowy akcesyjnej jest **niezgodny z prawem UE**. Główny temat: projekt umowy akcesyjnej nie uwzględnia w wystarczającym stopniu autonomii prawa unijnego, stanowiska samego TSUE oraz pewnych szczególnych cech prawa unijnego w jego obecnym kształcie.

Niektóre reakcje

- Były prezes ETPC Dean Spielman:
„Z mojej strony ważne jest zapewnienie, aby nie było luki prawnej w ochronie praw człowieka na terytorium objętym konwencją, niezależnie od tego, czy naruszenie można przypisać państwu, czy instytucji ponadnarodowej”.

- Albo mniej dyplomatycznie:
- „Prawna bomba”
 - „Fundamentalnie wadliwy [... i] niechybna katastrofa”

Po wydaniu opinii: TSUE łagodzi podejście?

- W **sprawie Aranyosi** (C 404/15) węgierski sędzia śledczy wydał dwa europejskie nakazy aresztowania Aranyosiego, obywatela węgierskiego, w celu wszczęcia postępowania karnego w związku z dwoma przestępstwami polegającymi na wymuszeniu pierwszeństwa i kradzieży, popełnionymi rzekomo na Węgrzech. Ponieważ człowiek ten znajdował się w Niemczech, zadaniem władz niemieckich było sprawdzenie nakazów.
- Wyższy Sąd Krajowy w Bremie, do którego należało rozstrzygnięcie, czy te nakazy powinny zostać wykonane, stwierdził, że warunki zatrzymania, którym pan Aranyosi mógł być poddany, były sprzeczne z prawami podstawowymi, w szczególności z przepisem KPP zakazującym nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. W wyrokach z dnia 10 czerwca 2014 r. i 10 marca 2015 r., Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że Węgry naruszyły prawa podstawowe z powodu charakterystycznego dla ich więzień przeludnienia.
- Sąd niemiecki chciał się dowiedzieć od TSUE, czy w takich okolicznościach można lub należy odmówić wykonania europejskich nakazów aresztowania

- ✦ TSUE orzekł, że „w wyjątkowych okolicznościach” państwo członkowskie może zignorować zasadę wzajemnego zaufania. W przypadku informacji, które są „obiektywne, wiarygodne, konkretne i odpowiednio aktualizowane”, wskazujące na istnienie „braków, które mogą być systemowe lub uogólnione, lub które mogą dotyczyć pewnych grup osób, lub które mogą dotyczyć pewnych miejsc pozbawienia wolności”. Informacje te można uzyskać między innymi z „wyroków sądów międzynarodowych, takich jak wyroki ETPC, wyroki sądów wydającego państwa członkowskiego, a także decyzje, sprawozdania i inne dokumenty sporządzone przez organy CoEurope lub pod egidą ONZ”.

Powrót do przystąpienia UE do EKPC

- Negocjacje trwają..
- UE będzie mogła występować jako pozwany w Strasburgu
- obszary zastosowań: naruszanie praw człowieka przez instytucje UE, np. KE w postępowaniach kartelowych, sporach pracowniczych..
- W przypadku gdy państwo członkowskie działało na podstawie prawa UE (sprawy typu Bosphorus)
- Przystąpienie do UE nie zmieni zakresu praw zawartych w Karcie, ponieważ EKPC stanowi już minimalną normę

Art. 47 KPP/Art. 6 i 13 EKPC

Charter of Fundamental Rights		Corresponding provisions of ECHR (incl. OPs) ¹	Other corresponding CoE instruments ²	UN Human rights instruments ³
47 first paragraph	Right to an effective remedy before a tribunal	Art. 13		Art. 2 (3) ICCPR; Art. 13 CRPD; Art. 40 (2)(b) CRC; Art. 6 ICERD
47 second paragraph	Fair and public hearing	Art. 6 (1)		Art. 14 (3)(d) ICCPR ; Art. 40 (2)(b) CRC
47 third paragraph	Legal aid (needs-based)	Art. 6 (1)		Art. 14 (3)(d) ICCPR; Art. 40 (2)(b) CRC

Źródło: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_en.pdf Handbook

Zakres

Right to a fair trial

Article 6 of the ECHR applies to criminal charges, disputes concerning civil rights, and obligations recognised in domestic law.

dbook-on-

Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights applies to the rights and freedoms guaranteed by EU law. It applies only when Member States are implementing EU law.

- Art. 47 ma zastosowanie do wszystkich praw i wolności wynikających z prawa UE
- Odpowiada ona prawom określonym w artykule 6 ust. 1 EKPC, bez ograniczenia praw i obowiązków obywatelskich, o którym mowa w artykule 6
- Art. 47 zapewnia zatem jako minimum ochronę, jaką zapewnia art. 6 EKPC, w odniesieniu do wszystkich praw i wolności wynikających z prawa UE.
- Oznacza to, że orzecznictwo ETPC jako zasada ogólna jest również istotne w prawie UE. Jednak KPP ma zastosowanie w kraju tylko wtedy, gdy Państwa Członkowskie wdrażają prawo UE (lub odstępują od niego).

